

Föräldraroll i förändring?

En kvalitativ studie om föräldrar och pedagogers föreställningar om föräldrarollen i förhållande till skolan.

Av: Annie Söderström
Handledare: Petra Garberding
Maria Zackariasson

Abstract

Author: Annie Söderström. Södertörn University 2009/2010

Supervisor: Petra Garberding

Maria Zackariasson

A quality study about parents and pedagogues way of looking at the modified parenting in relation to the school over time.

The main purpose with this study is to make the modified parenting visible in relation to the school over time. How have the views of parenting and support, by the pedagogues and the parents, earlier been interpreted and how is it today? The results of the interviews, which were more like an everyday dialogue, were analyzed through a phenomenological effort with a hermeneutist method interpretation. The theory connection has mainly consisted of relevant terms for this study.

I have come to the conclusion that parents today feel that they have an extended responsibility when it comes their own children's knowledge. The reason for this is something they already knew and has now been enforced when *Skolverket (2009, a)* has produced a report which enlightens this and it has been written about in the media. Some were concerned and felt a lack of competence and time to be able to live up to and take on the increased responsibility. One person emphasized that the school demands parent's commitment and questioned the school with the mission which has been imposed on them, in case it wasn't their mission which had been imposed on the parents instead.

Keywords: family, home, parents, document

Nyckelord: familj, hem, föräldrars/vårdnadshavare, läroplan

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1. BAKGRUND.....	6
1.2. SYFTE	7
1.3. FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.4. AVGRÄNSNING.....	8
2. METOD	8
2.1. KVALITATIV METOD	8
2.2. URVAL.....	9
2.3. INFORMANTER	10
2.4. GENOMFÖRANDET	10
2.5. DISKUSSION AV UNDERSÖKNINGENS KVALITET, STUDIENS TILLFÖRLITLIGHET.....	11
2.6. FENOMENOLOGI.....	12
2.7. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	12
3. TEORI OCH BEGREPP	13
3.1. MAKT	13
3.2. KLASS.....	14
3.3. ETT SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV PÅ LÄRANDET.....	15
3.4. OLIKA KUNSKAPSSYN	15
4. LÄROPLANER OCH ANDRA STYRDOKUMENT	18
4.1. LGR 62.....	18
4.2. LGR 80.....	19
4.3. LPO-94.....	19
5. RESULTATREDOVISNING OCH DISKUSSION	20
5.1. FÖRÄLDRARS UPPLEVELSER	20
5.2. PEDAGOGERS SYN PÅ FÖRÄLDRAMEDVERKAN.....	23
5.3. FÖRÄLDRAR/VÅRDNADSHAVARE.....	24
5.4. FÖRÄLDRARS ROLL I DET VARDAGLIGA KUNSKAPANDET.....	25
5.5. UTBILDNINGSNIVÅ.....	26
5.6. FÖRTYDLIGANDE AV FÖRÄLDRARS ROLL.....	27
5.7. SAMMANFATTNING.....	29
5.8. SLUTSATS	29
5.9. VIDARE FORSKNING.....	30
6. LITTERATURFÖRTECKNING	31

7. BILAGOR	34
7.1. INTERVJUGUIDE	34

1. Inledning

Att alla elever ska få likvärdig utbildning i skolan är en grundläggande syn som genomsyrar de styrdokument som rör skolans verksamhet. För att kunna tillägna sig denna ingår elever i en process med utbildade pedagoger, som genom utvalda metodiska redskap om hur elever på bästa sätt lär, försöker ge de förutsättningar varje enskild elev behöver för att lyckas i sitt kunskapande. Trots detta når inte alla elever alltid hela vägen fram till de uppsatta mål som listas i styrdokument som ligger till grund för pedagogers arbete i skolan (Lpo 94, s.12). Att det förhåller sig så uppmärksammas i media idag där det framgår att aktörer utanför skolan t.ex. föräldrar eller vårdnadshavare ses som betydelsefulla faktorer för elevers resultat vilket styrks genom en av skolverkets alla rapporter som tar upp deras engagemang som en betydelsefull faktor. (Skolverket 2009, a. s.46). Att föräldrars engagemang har stor betydelse för elevers utveckling och kunskapande gör det intressant att begrunda vilken roll de tillskrivs i denna process mer än att de ska se till att barnet kommer till skolan ”helt och rent med lästa läxor och fylld smörgåslåda” vilket var deras huvudsakliga uppgift historiskt enligt Lars H Gustavsson, ordförande i riksförbundet Hem och Skola (Flising, Fredriksson & Lund 1996, s.11). I media betraktas och beskrivs föräldrar av skolan idag som en resurs för sina barns kunskapande vilket ger anledning till att se hur de framställs i dokument som rör skolan och hur de själva upplever sin möjligtvis förändrade föräldrasituation. Det här kan belysas utifrån att man i olika styrdokument inom skolvärlden såsom i läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet kan läsa att det i skolans uppdrag ingår att samarbeta med hemmen för att främja elevens utveckling (Lpo 94, s.7). Och utifrån det fundera på om det i praktiken handlar om ett samarbete mellan föräldrar och skola eller ett dolt krav från staten att föräldrar ska ställa upp och hjälpa till så att elever når målen?

Med detta närmar jag mig mitt mål med uppsatsen som är att synliggöra föreställningar om föräldrarollen i relation till skolan då det inte minst mot bakgrund av samarbete skola/hem i olika medier skrivs om att föräldrar har fått en större roll för barns utveckling (Skolverket, 2009, a). Om det förhåller sig så att de har skett en förändring är det av intresse att undersöka hur föräldrar själva upplever det. Föräldrar har alltid haft ett ansvar och en skyldighet att se till att barn går till skolan trots att det historiskt sett inte alltid betraktats som det bästa för den enskilde familjen. På 1800-talet såg man barn som en arbetskraft i familjen (Flising m.fl. 1996, s. 52). Idag betraktas barn mer ur ett individperspektiv, med rätt att tillägna sig

kunskaper för att bli egna individer och med rätt till likvärdig utbildning (Lpo 94, s.6). Englund uppfattar att ett systemskifte har skett när det gäller ansvar för fostran och utbildning. Det har gått från det kollektiva och gemensamma över till att ligga hos familjen och föräldrarna och därtill deras rätt att bestämma över utbildning och skola (Mattiasson 2005, s.50). Detta påstående styrks av Nabila Alfakir, lärare sedan 25 år tillbaka som enligt föreläsaren Brandenby har uppfattningen att lärare och elever i dialog behöver föräldrars stöd för att kunna göra ett bra arbete som ska leda till att elever får en så bra utveckling som möjligt (Brandenby 2005, s.97). Tolkat utifrån detta är det då en utveckling som skulle gynna elevernas kunskapande om föräldraansvaret ökar.

1.1. Bakgrund

I bland annat ett pressmeddelande från Skolverket den 25 september 2009 kan man läsa att ”svenska elever presterar sämre i skolan idag”. De menar bland annat att elever kunskapsmässigt inte presterar lika bra idag om man jämför vad de gjorde i början av 1990-talet (Skolverket, 2009, b). Till grund för pressmeddelandet ligger Skolverkets rapport som har utarbetats på deras eget initiativ där man gjort en bred kunskapsöversikt över de faktorer som bidragit till att påverka svenska grundskolans resultat. Den aktuella rapporten belyser bland annat samhällsförändringar, arbetet i skolan och föräldrars engagemang (Skolverket, 2009, a, s.46). Det finns enligt rapporten flera möjliga orsaker till det sjunkande resultatet men jag väljer i min studie att bl.a. ta upp klassbegreppet kopplat till föräldrarollen. I rapporten kan man läsa att föräldrar betraktas som en betydelsefull faktor för elevers betygsresultat där stödet hemifrån blivit allt viktigare för elevers framgång i skolan. Vidare att föräldrar genom sin utbildningsnivå och vilja till att stödja den enskilde eleven har stor betydelse för deras möjlighet att klara sig bra resultatmässigt i skolan (Skolverket 2009, a. s. 46). Då stöd kan ges på många olika sätt vill jag betona att jag i min text avser ett socialt stöd från vårdnadshavare i form av tid för samtal, uppmuntran och intresse för den enskilde elevens skolarbete. Men också ett kunskapsmässigt stöd, där föräldrar känner att de har de kunskaper som behövs och att de vet hur de ska hjälpa till med t.ex. läxor.

Min egen erfarenhet av skolvärlden och framförallt barnomsorgen är lång. I verksamheten har jag oreflekterat sett föräldrar som en resurs där vi tillsammans skola/hem tagit ett gemensamt

ansvar för fostran och utveckling vilket Lpo 94 föreskriver att man ska göra. Dock tolkar jag pressutlåtanden och andra debatter i samhället, som att föräldrar har ett större ansvar för sina barns kunskapsutveckling nu än då jag var verksam inom skolan för tre år sedan. Mot bakgrund av båda dessa aspekter har mitt intresse växt dels över föräldrarollen och vad det innebär att få ett större ansvar. Men också över mitt oreflekterade tänkesätt att ett samarbete skett utan att man för den skull uttalat vad det betyder. Därför kommer mitt arbete att i första hand handla om man som förälder upplever en förändring i föräldrarollen med ett ökat föräldraansvar? Och i viss mån om föräldrar eller vårdnadshavare vet om att det kan vare en av premisserna för att deras barn ska klara sig bra i skolan. Resultatet analyseras och tolkas utifrån syftet som tas upp i nästa stycke.

1.2. Syfte

Syftet med studien är att undersöka och synliggöra tre föräldrars och tre pedagogers föreställningar om föräldrarollen idag i relation till skolan. Genom att tolka intervjuer med dessa föräldrar och pedagoger, vilket utgör mitt huvudmaterial, kommer jag att jämföra deras upplevelse av föräldrarollen med läroplaner och andra för studien relevanta dokument.

1.3. Frågeställningar

Till hjälp för att kunna belysa och diskutera mitt syfte har jag tagit hjälp av frågeställningarna som följer nedan.

- Uppfattar de intervjuade pedagogerna och föräldrarna att föräldrarollen i relation till skolan förändrats?
- Upplever föräldrar att de har den kompetens som behövs för att kunna stödja sina barns lärande för att nå framgång i skolan?
- Hur synliggörs de förväntningar pedagoger har på föräldrar/hemmet?

1.4. Avgränsning

I mitt arbete har jag valt att utesluta begreppen etnicitet och kön trots att framförallt etnicitetsbegreppet är relevant i den rapport som ligger till bakgrund för min uppsats om föräldrars förändrade ansvar i elevers skolarbete. Min bedömning är att det skulle ta för stor plats att ta med även dem.

2. Metod

I detta kapitel presenteras till en början den kvalitativa forskningsmetod med vilken denna studie genomförts. Därefter beskrivs informanter, genomförande, diskussion av undersökningens kvalitet, studiens tillförlitlighet, och etiska aspekter som är en nödvändig och viktig diskussion i ett arbete som detta (Stukåt, 2005).

2.1. Kvalitativ metod

Inom forskningen används i huvudsak två olika typer av metoder, kvalitativ och kvantitativ metod vilka har sina olika sätt att organisera, tolka och samla in information för att nå ny kunskap. Som forskare bör man innan man väljer metod tänka igenom hur insamlingen av data ska gå till vilket ställer krav på att man vet vilken slags information eller data som behövs för olika typ av undersökning och därefter välja metod (Larsen 2007, s. 21). Då syftet med min studie var att undersöka och synliggöra föräldrars och pedagogers föreställningar om föräldrarollen idag i relation till skolan valde jag en kvalitativ metod med enkla konkreta intervjufrågor. Frågor som fanns nerskrivna i en intervjuguide vilka fick övergå i öppna frågor för att ge utrymme åt informanterna att själva leda samtalen framåt. Därmed följde produktionen av data till min studie inga särskilda regler utan mer mitt sätt att intervjua. Genom intervjuerna hade jag för avsikt att skaffa mig kunskap och få en uppfattning om

intervjupersonernas upplevelse och erfarenhet utifrån sin livsvärld vilken jag sedan använt i min tolkning av materialet. Värt att notera är att intervjun sker i interaktion mellan mig och den intervjuade där vi i vårt samtal utbyter åsikter och konstruerar verkligheten men att mitt mål ändå var att utifrån intervjun kunna få svar på studiens syfte (Kvale och Brinkman, 2009, s.18). Det metodiska redskap som använts i studien är intervjun vilket Kullberg betraktar som fenomenologins verktyg (Kullberg, 2004, s.49). Det empiriska materialet har samlats in och transkriberats ordagrant utifrån de bandade halvstrukturerade intervjuerna som mer liknade samtal (Kvale och Brinkman, 2009, s.43). Under intervjuerna noterades dessutom i ett block informanternas kroppsspråk som förstärker det sagda men som inte framträder genom inspelningen som sedan skrevs in i den transkriberade texten. Detta syftade till att få en djupare förståelse för det sagda då även det utsagda såsom tystnad, gestikuleringar, blinkningar kan stärka eller försvaga det sagda och på så sätt hjälpa till att tolka materialet. En nackdel som Kvale och Brinkman tar upp med denna metod är att den som tolkar ger en egen innebörd av sin intervju vilket jag tänkt på under bearbetningen av materialet (Kvale och Brinkman, 2009). Kritiken är befogad då en tolkning inte kan vara detsamma som en riktig sanning men med den hermeneutiska meningstolkningen kan vi ändå få en djupare förståelse för det undersökta fenomenet.

2.2. Urval

Mina val är gjorda utifrån de möjligheter, här i form av tid och kunskap, jag haft att genomföra intervjuerna då jag valde informanter genom självselektion (Larsen 2007, s.77). Vilket betyder att det gjordes varefter de anmälde sig och inte efter att alla anmälningar med uppgifter som kunnat legat till grund för ett val ha kommit in. Detta tillvägagångssätt betraktar jag som ett aktivt val där även min roll som subjektiv forskare kommer fram. Subjektiv i den meningen att olika värderingar och attityder påverkar vilken metod och angreppssätt jag väljer för att nå ett resultat (Larsen 2007, s.15). Vilket gjorde att värdet i urvalet av informanter fick stå tillbaka för värdet av tiden som var knapp. Denna urvalsmetod liknar det strategiska urvalet i Stukát's metodbok som är utarbetat av Trots (Stukát 2005, s. 62) där man först väljer ut variabler som man tror är av betydelse för en studie. Och därefter gör

man ett, vad han kallar ”bekvämlighetsurval [...] vilket innebär att man tar vad man lättast får tag på” (Stukát 2006, s.62).

2.3. Informanter

Av de sju informanter som deltog i min studie var fyra aktiva, lärarutbildade kvinnliga pedagoger i olika åldrar mellan 30 och 60 år. Deras erfarenhet och bakgrund varierade både vad det gällde vilken årskurs och antal verksamma år inom skolan. Pedagogerna som i studien benämns som Heidi, Karla, Stina och Britt arbetar i olika stadier vilket kan ge en bredare syn på fenomenet än om alla informanter kommit från samma stadier. Föräldrarna som jag här kallar för Doris, Maj och Britta också de välutbildade, aktivt arbetande kvinnor låg åldersmässigt mellan 30 och 43 år. Då syftet med studien bland annat var att synliggöra pedagoger och föräldrars föreställning om föräldrarollen i skolan betraktar jag dessa informanter med sina upplevelser oavsett variabler som kön eller ålder relevanta då mitt tolkningsresultat kommer att gälla bara för dem (Larsen 2007, s.38). Värt att notera i sammanhanget är att det i det här fallet var slumpen som kom att avgöra valet av informanter som visade sig bli enbart kvinnor.

2.4. Genomförandet

Efter ett godkännande av rektor på den aktuella skolan skickades ett informationsbrev med en presentation av min studie ut till föräldrar i tre olika klasser där syftet med undersökningen beskrevs. I brevet fanns en intresseanmälan som skulle skrivas under och skickas tillbaka till respektive klasslärare för att hämtas av mig. Detta resulterade i 12 formella anmälningar varav 4 användes i min studie. I väntan på att svarstalonger skulle komma in anmälde sig två informanter, som finns med i studien, muntligt till mig då de av olika anledningar hade fått reda på att undersökningen skulle genomföras. Vilket då kan tolkas som att de hade ett eget intresse av att få dela med sig av sin syn på fenomenet. En intervjuguide som redan var

upprättad med ett antal frågor som skulle besvara syftet med undersökningen låg till grund för insamlandet av det empiriska materialet. Intervjuerna innehöll relevanta frågor som ställdes när situationen så erbjöd (Stukát 2005, s.39). Till hjälp vid inspelningen av intervjuerna hade jag en minidisk med en hastighetssänkande funktion vid uppspelning vilket underlättade transkriberingsarbetet. Ett arbete som trots detta kom att ta lång tid då jag valde att transkribera intervjuerna i sin helhet för att inte tappa bort information som var betydelsefull för vidare tolkning av texten.

2.5. Diskussion av undersökningens kvalitet, studiens tillförlitlighet

Någon kontroll av reliabiliteten är i denna undersökning inte gjord då jag tolkar mitt instrument för undersökningen som trubbigt och svårt att mäta med (Stukat 2005, s.125). Med instrument avser jag här min egen tolkning och förståelse av datamaterialet. Dessutom har mina egna frågor brister i noggrannhet då jag fann det svårt att ringa in fenomenet med frågor som med sin karaktär skulle vara till hjälp i mitt tolkningsarbete, vilket stämmer överens med en av punkterna i Ann Kristin Larsens lista över möjliga felkällor där hon påpekar denna svårighet (Larsen 2007, s.71). Ställs de rätta frågorna får forskaren data som är relevant för frågeställningen, annars ej. Och med den bakgrundskunskapen får jag värdera validiteten i min undersökning som svag då jag bedömer att mer erfarenhet från mitt håll som forskare där naturligt ställda följdfrågor och mer genomarbetade sådana skulle ha gett ett annat resultat. Mitt resultat kan inte generaliseras för någon annan grupp eller andra individer än de som är med i denna studie då urvalet av informanter är för litet och ej heller gjorda efter några speciella urvalsprinciper (Stukát 2005, s.129). Men mot bakgrund av hur en undersökning av detta slag ska planeras och genomföras så bedömer och tolkar jag mina resultat som trovärdiga och rimliga för min undersökningsgrupp.

2.6. Fenomenologi

I min studie har fenomenologin som metod legat till grund för de kvalitativa forskningsintervjuer som genomförts för att ta reda på hur mina informanter uppfattar ett fenomen. Den tysk-österrikiske filosofen Edmund Husserl som är grundare av denna så kallade tankeströmning menar att det upplevda, som saker framträder i människors perspektiv ska vara utgångspunkten när vi utforskar och försöker förstå verkligheten. Till en början handlade denna filosofiska inriktning om ett subjekts medvetande och upplevelse för att så småningom utvidgas till att också handla om dennes livsvärld. Genom denna fenomenologiska ansats i en undersökning vill man förstå och beskriva hur världen upplevs och uppfattas utifrån människans egna perspektiv (Kvale och Brinkman, 2009, sid.42). Vardagen kan inte betraktas som statisk utan alltid i förändring då samhällen, människor och kulturer genom historien ser och sett olika ut och i vilken människan drivit historien framåt genom att skapa världen (Thomassen, 2007, s.177). Vilket betyder att människors upplevda erfarenhetsvärld inte kan analyseras och beskrivas ur en vetenskaplig synvinkel där lagbundna orsakssamband kan ge förklaringar till något då deras upplevelser av ett fenomen inte går att se utanpå utan måste förstås. Husserl menade att verkligheten är skapad av människor i en process där de konstruerar sin verklighet men då fenomenologin inte ger utrymme för tolkningar använder jag mig dessutom av det hermeneutiska tolkningssättet som historiskt handlade om att bl.a. tolka texter till att gälla sociala förhållanden vilket hjälper mig att utifrån delarna se helheten i växelverkan av det min studie avser att studera (Thomassen, 2007, s.101).

2.7. Etiska överväganden

De etiska övervägandena studien grundar sig på är ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning” som är utgivna av Vetenskapsrådet (2002). Genom att upplysa om de om etiska överväganden för berörda informanter var min förhoppning att kunna förmedla en viss pålitlighet vilket är viktigt för informanternas trygghet och vilja att dela med sig av sina erfarenheter till mig. De huvudkrav som gäller för individen kan också ses som huvudkrav på forskning vilka jag hade i åtanke under och efter studien.

Alla informanter informerades om motiv som låg bakom studien så att de själva utifrån det kunde ta ett beslut om att medverka frivilligt där samtyckeskravet, ett av de fyra huvudkraven, gav dem rätt att bestämma själva över sin medverkan i undersökningen. Jag betonade från början att rapporten skulle publiceras på Diva-portalen på Södertörns bibliotek för att understryka offentligheten av resultatet. Då jag tidigare skrivit om valet av informanter och att de togs varefter de kom in skulle konfidentialitetskravet, det vill säga att informanterna inte skulle kunna identifieras, kunna vara osäkert. Dock kunde ingen mer än jag veta vilka informanter som fanns med i urvalet till studien. Dessutom har informanterna anonymiserats och när det gäller nyttjandekravet av det insamlade materialet kommer det endast att användas till den aktuella studien (Vetenskapsrådet, 2002).

3. Teori och begrepp

I detta teoriavsnitt tar jag upp och beskriver teorier och begrepp som är relevanta för studien. Då jag betraktar att begreppet makt, utan att varken ha uttalats eller skrivits ner, genomsyrar både intervjuerna och de styrdokument som är kopplade till skolan ser jag det som ett centralt begrepp i denna studie. Vidare tar jag upp det sociokulturella perspektivet med vilket jag vill belysa hur man idag kan uppfatta att lärande sker följt av olika pedagogers sätt att se på kunskap. För att få en djupare bild av föreställningar om föräldrarollen tar jag också upp och belyser begrepp som; hemmet och familjen, förälder/vårdnadshavare hur de förklaras och används i olika dokument.

3.1. Makt

Begreppet makt är ett stort och omfattande begrepp och det finns många olika teorier om perspektiv på makt och maktrelationer. Makt kan uttryckas på olika sätt och är ett medel som kan användas för att åstadkomma förändring i ett samhälle t.ex. från staten med en förväntan

på sina medborgare i detsamma (Engelstad 2006, s.69). Samhället inrymmer flera olika sociala platser, liksom skolan som den här studien är utförd i, där människor styrs av staten på olika sätt. Styrningen görs genom lagar och paragrafer men också genom människor själva som tar eget ansvar och disciplinerat agerar utifrån rådande samhällsnormer (Engelstad 2006, s.143). De politiska besluten i vårt land är kopplat till demokratibegreppet vilket innebär att vi, folket är med och styr besluten som tas (Giddens, 2003 s.361). Vi blir därmed enligt min tolkning även moraliskt ansvariga för att efterleva dem vilket komplicerar användningen av maktbegreppet i min studie till att inte bara handla om att bli styrd utan också om att vara med och bestämma, att känna sitt ansvar. Människor handlar omedvetet eller medvetet utifrån vad omgivningen kräver och agerar utifrån den situation de befinner sig i (Säljö, 2000, s.128). Genom att reflektera över det påståendet får maktbegreppet betydelse för förståelsen av mitt material. Då jag funnit det svårt att i styrdokument som rör skolan hitta maktbegreppet som ett medel med vilket de talar om vilken roll föräldrar har kopplat till elevens skolarbete, bedömer jag ändå att begreppet är relevant för min studie då jag uppfattar att kraven på föräldrar finns dolda i texterna.

3.2. Klass

Utifrån människors olika förutsättningar både ekonomiskt och socialt kan de delas upp i olika klasser. Liksom en orkester spelar de tillsammans ibland men har sin tillhörighet bland sina likar som invånarna i ett samhälle där de lever tillsammans men med olika ekonomiska och sociala förutsättningar, vilket gör att de befinner sig i olika klasser. Ordet klass kan definieras som en storskalig indelning av människor som delar ekonomiska villkor (Giddens 2003, s.253).

Villkor som genom de olikheter som finns vad gäller arbetsvillkor och löner är grunden till klasskillnader i vårt samhälle. Dock finns ett annat kapital idag än pengar som är aktuellt i min studie vilket kan ge ett bättre utgångsläge för elevers utveckling i skolan. Det kan vara det viktiga utbildningskapital som Olesen menar är föräldrars utbildning i den mening att de tillhör klassen högt utbildade och därmed förväntas veta vad som krävs för att kunna utföra uppgifter barn och vuxna ställs inför i sin utbildning (Olesen 2004, s.149). Giddens menar att vi i vårt samhälle vill få föräldrar att stödja sina barn för att de ska få en bra utbildning och att det hör ihop med den kultur som finns här (Giddens 2003, s.38). I studien blir detta intressant

då Skolverkets rapport också pekar på föräldrars utbildning som en betydelsefull faktor för detta ändamål (Skolverket 2009, a).

3.3. Ett sociokulturellt perspektiv på lärandet

Säljö menar att kunskap skapas i samspel mellan människor där den görs om till varje enskild individs tänkande som hon/han använder sig av. Man lär hela tiden och kan därför inte koppla lärandet enbart till skolan trots att skolan skapat undervisning som en förutsättning för lärande. Hur vi utvecklas, lär och reproducerar våra färdigheter och kunskaper kan förstås ur ett sociokulturellt perspektiv. Grupper och individer tar till sig och använder sina fysiska och kognitiva möjligheter tillsammans med redskap som används för att bearbeta och bygga upp en gemensam kunskap om vår värld. Som redskap betraktas de fysiska och språkliga resurser vi använder oss av i samspel med andra för att få insikter och handlingsmönster i det historiska samhälle där vi alla är delaktiga (Säljö 2000). Vidare menar Säljö att den viktigaste komponenten i vår kunskapsbildning är vardagssamtalet, till skillnad från skolans traditionella syn på lärande, där undervisning och trädning av kunskap som huvudsyfte har sina föreställningar om hur lärandet går till (Säljö 2000, s.47).

3.4. Olika kunskapssyn

Hur har vi betraktat kunskapandet tidigare och hur betraktar vi det idag? Har det förändrats, finns det olika syn på hur vi tillägnar oss den? För att en uppfattning om detta tar jag i följande stycken kort upp och redogör för några utvalda betydande pedagogers kunskapssyn för att se vad det kan säga om föräldrars betydelse för skolarbetet för att använda i analysdelen.

Historiskt har det funnits många olika sätt att se på kunskap och hur man tillägnade sig densamma . I bondesamhället var viktig kunskap det som ansågs viktig för familjen och dess

överlevnad. I hemmen och på gårdarna tillägnade sig barn denna genom att vara tillsammans med vuxna och hjälpa till med de göromål som skulle utföras, de fick ”se, höra och göra” (Hartman 2006, s.18). När allmän skolplikt infördes betraktades det till en början av föräldrar som ett hinder för barn att få tillägna sig kunskaper i vad man kallade livets skola (Hartman 2006, s.22). Industrialiseringen som sedan följde gjorde att föräldrar började arbeta och barnen behövde tas om hand. Från samhällets håll ansågs att föräldrar behövde stöd i att få en överblick över barnens framtid (Flising m.fl. 1996, s.19). Därmed infördes skolan med andra synsätt, föräldrars värderingar, erfarenhet och syn på kunskap som ledde till förväntningar på skolan. Hur samhället ser ut påverkar föräldrars relation till skolan.

Martin Luther (1483-1546) som på den tiden ansågs vara en bra lärofader menade att kunskap var något man själv inte kunde skaffa sig (Hartman 2006, s.170). Pedagogen var betydelsefull men det fanns dock en sorts föräldrautbildning med undervisningsplikt i hushållen. Luther menade att kunskap, vilken det än må vara, måste förmedlas av andra, på den tiden genom den religiösa tro, som fungerade som ett styrmedel i kunskapsinläringen. Det är enligt Hartman en syn på tillägnande av kunskap som skulle kunna betraktas som en kvarleva när skolan idag i läroplaner och andra styrdokument sätter upp ramar och talar om för elever hur de ska tillägna sig kunskap (Hartman 2006, s.174). Som en del av Luthers samhällssyn ingick då i hushållen en undervisningsplikt vilket innebar att modern och fadern tillsammans undervisade sina barn i hemmet. Att göra sin plikt är utifrån ett etiskt perspektiv ett krav som kan vara ett socialt krav (Bra Böckers lexikon 1998, s.319 band 18).

Rousseau Jean-Jacques (1712-1778) menade att med rätt stöd från omgivningen t.ex. att undervisning inrättas efter den naturliga utveckling som barn följer, utvecklas de egenskaper som behövs för att barn ska erövra sina kunskaper. Han menade att en pedagog skulle kunna allt och alltid finnas till hands för att tillrättalägga undervisningen efter elevens naturliga utveckling. Kunskap betraktade han som föränderlig där den viktigaste kunskapen är vår förmåga att söka kunskap som bara kan erövas ej förmedlas (Hartman 2006).

Ellen Key (1849-1926) har genom sin mest kända bok *Barnets århundrade* blivit en av vårt lands mest kända författare av pedagogiska frågor (Hartman 2006).

Genom hennes syn på kunskap var det utbildning som kunde förändra en individs kunskapsliv där *bildningens frukter* (Hartman 2006), av mig tolkat som kunskaper som genom det biologiska arvet och kulturarvet kunde föras vidare i släkten. Kvinnans plats var i hemmet där

hon skulle fostra barnen, Ellen Key såg kvinnan som den mest lämpade att vara vårdare och lärare. Hon skulle inte finnas i näringslivet där hennes egenskaper som en känslig och god medmänniska riskerade att förstöras (Hartman 2006). Idag finns en önskan om föräldrars delaktighet i barns skolgång och även ”krav” (Lpo 94 s.6) Vad kvinnan beträffar förväntas också till skillnad från förr att hon dessutom ska vara delaktig i arbetslivet.

John Dewey (1859-1952) en filosof som med sina pedagogiska tankar har haft inflytande i den utbildningsdiskussion som är aktuell idag (Hartman, Lundgren & Hartman, 2007, s.39). Dewey menade att utveckling av individen sker ständigt i samspel med sin omvärld och att skolan är det instrument som samhället använder för det ändamålet vilket ställer stora krav på pedagogernas framförallt metodiska kunskaper (Hartman 2007 m.fl., s. 17). Dewey får stöd av Hartman som också menar att barns utveckling av färdigheter är beroende av barnets sociala liv där utgångspunkten för organisering av inläring av kunskaper måste utgå från elevers egen erfarenhet (Hartman m.fl. 2007, s. 50) .

Lev Semënovic Vygotskij (1896-1934) en pedagogisk teoretiker som menade att utveckling sker i relationer och samspel särskilt i förhållande till föräldrar och i vardagliga sammanhang (Säljö 2005, s.125). Han menar att vuxna genom sitt språkliga stöd hjälper barn framåt i sin kunskapsutveckling där avståndet mellan det man behärskar och det man inte kan, betraktas som en utvecklingszon, den proximala utvecklingszonen (Säljö 2005, s.122). Vygotskij's definition av den proximala utvecklingszonen är ”det området som ett barn kan klara ensam och det som samma barn kan klara med hjälp av någon annan, t.ex. en lärare eller en mer försigkommen kamrat (Dysthe & Igländ 2003, s.81)”. Vygotskij ser detta samspel mellan individer som den framgångsrikaste lärandemiljön (Strandberg 2006, s.54). Strandberg menar att det i skolan idag finns en gemensam utvecklingstanke där föräldrar och elevers delaktighet garanteras och förväntas vilket ger ett perspektiv för lärande (Strandberg 2006, s.135). Strandbergs sätt att se på Vygotskij's utvecklingsteorier kan då tolkas som att föräldrar tidigt bör bli informerade om vilka utbildningsmål och därmed vilka skyldigheter de har för att hjälpa eleven att nå dit. En slutsats i denna lärandeteori kan bli hur tillvaratagande av allas erfarenheter leder till bättre förutsättningar för individens nästa steg i sitt eget lärande. Utveckling sker enligt detta synsätt inte på någon avgränsad tid, utan är ständigt pågående.

4. Läroplaner och andra styrdokument

Läroplanerna är dokument som utfärdats av regeringen och som ska efterlevas. De används i skolan som styrande dokument, dokument som förändras i takt med att samhället förändras för att ge möjlighet att forma de individer som ett samhälle behöver för framtiden. I kommande stycke görs en begränsad genomgång av läroplansdokument för att se hur man i dem tagit upp och belyst föräldrarollen vilket kommer till användning i analysdelen . Läroplanerna omfattar delar ur Lgr 62, Lpo 80, och Lpo 94 . Dessutom finns i slutet av kapitlet ett utdrag ur skollagsberedningens förslag.

4.1. Lgr 62

Lgr 62 kom att bli den första läroplan som skrevs efter ett regeringsbeslut om en sammanhållen obligatorisk skola i Sverige och är ett dokument som påverkar styrningen i skolan. Föräldrar betraktades utifrån de förväntningar de hade på skolan som en styrande faktor (Svingby 1978, s.11). De hade ett stort ansvar för barns situation och ansågs kunna påverka dem genom att i samförstånd eftersträva skolans normer och värderingar och överföra dem till sina barn. Likväl kunde de föräldrar som var negativa påverka barnen lika mycket vilket inte ansågs vara bra för skolan (Flising m.fl.1996, s.60). Skolan var den som fostrade barnen både socialt och individuellt där kunskaper och färdigheter sågs som en del av fostran vilket framgår av följande citat ”skolan just när den meddelar kunskaper och färdigheter fullgör en stor del av sin fostrande uppgift (Svingby 1978, s.168)”. Genom skolans uppgift att fostra ansågs barnen få de kunskaper och färdigheter såsom t.ex. ärlighet, punktlighet osv. som de behövde i sin vardag. Föräldrar hade möjlighet till att vara ett stöd för sitt barn under förutsättning att de delade skolans värderingar. Idag har föräldrar större makt och inflytande på skolan bl.a. genom att t.ex. aktivt vara med i skolråden som skolorna har. Skolrådet är ett forum där pedagoger, föräldrar, elevrepresentanter och rektor diskuterar och tar beslut angående skolans policy och andra elevärenden för att eventuellt få till en förändring i något aktuellt ämne.

4.2. Lgr 80

Enligt detta styrdokument var det föräldrarna som bar det huvudsakliga ansvaret över barnens fostran och vård ”skolan kompletterar hemmets påverkan och fostran. Huvudansvaret vilar alltid på hemmet (Lgr 80, s.17)”. Endast när skola/hem hade olika uppfattningar om barns fostran ansåg man från skolan att det var av betydelse att man diskuterade dem tillsammans för att inga motsättningar skulle finnas runt detta. Elevers närvaroplikt föranledde kontakt mellan skola/hem eftersom det var reglerat enligt lag då liksom nu att de måste fullgöra skolgången, annars kunde det leda till konsekvenser. Läroplanen innefattade också rekommendationer att skolan skulle söka upp föräldrar som var svåra att nå eftersom man ansåg det viktigt att etablera en kontakt med hemmet. Skolan ålades att informera hemmen om hur de arbetade för att föräldrarna skulle kunna följa arbetet och även medverka i det (SÖ Lgr 80, s.24-25). Vilket kan betraktas som att eleverna tillägnade sig kunskaper med hjälp av både skola och föräldrar.

4.3. Lpo-94

I en genomgång av denna läroplan finns under rubriken rättigheter och skyldigheter följande citat som belyser föräldrarollen att läsa ”Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har (Lpo94, s.6)”. Vidare belyser läroplanen att skolan gemensamt med vårdnadshavaren har ansvar för elevens lärande och utveckling där riktlinjerna är att detta ska ske genom samarbete. Dessutom ska samarbetet mellan hemmet och skolan vara ett stöd för familjer i deras fostran och utveckling av barnen. Grunden till detta finns att läsa om i skollagen där det i § 1 i skollagen står att läsa ”den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar” (Svingby 1978, s.20).

5. Resultatredovisning och diskussion

I det här kapitlet redovisas resultatet av min studie där informanternas utsagor diskuteras och tolkas för att uppnå syftet med denna undersökning, vilket var att synliggöra föräldrars roll i relation till skolan.

5.1. Föräldrars upplevelser

Att föräldrar upplever att de förväntas ta ett socialt och kunskapsmässigt ansvar för sina barns utveckling i skolan kan belysas utifrån det empiriska material mina intervjuer genererat. En tydlig bild av Martin Luthers syn på det sociala kravet, att göra sin plikt, finns kvar än idag och framträder ur studiens empiriska material (Bra Böckers lexikon 1998, s.319 band 18). Föräldrar tar pliktmässigt på sig den roll som förväntas av dem vilket kan belysas med Doris uttalande där hon säger att ”självlärt så har föräldrarna ett ansvar hemma, det känner verkligen jag, jag försöker att prata med mitt barn och hjälpa till så gott det går, men jag vet inte vad jag egentligen ska tycka om det eftersom jag oftast inte vet vad jag ska göra”. Utifrån den diskussion som jag haft om makt vill jag tolka och förstå Doris, med hänsyn till hennes gester och ord, en viss uppgivenhet då hon säger att hon ”känner” och tar ansvaret vilket skulle kunna betraktas som ett dolt hot då ingen uttalat har bett henne ta ett ansvar utan att hon disciplinerat agerar utifrån de normer som råder i samhället (Engelstad 2006, s.43). Hon försöker leva upp till det stöd som förväntas av henne. Hon finns tillgänglig och för en dialog med sitt barn i likhet med det sociokulturella perspektivet där det sägs att kunskap skapas i samspel (Säljö 2000).

Enligt Lpo 94 ska skolan ”klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer (Lpo94 s.6). Detta skulle kunna uppfattas som att makten skjuts över till föräldrarna som därigenom ges och ”känner” som Doris uttryckte det i intervjun, ett större ansvar över sina barns kunskapsutveckling utan att några tydliga krav eller direktiv har förtydligats för föräldrarna (Engelstad 2006, s.123). Det är en förändring på gång i detta då Lars Erikson professor i pedagogik vid Örebro universitet till före detta myndigheten för skolutveckling, på regeringsuppdrag har utfört och publicerat en forskningsrapport runt detta ,

med uppdrag att genom olika stöd och insatser få till en utveckling av föräldrars formaliserade och vardagliga inflytande (Erikson 2009, s.7). En rapport som grundar sig på hans tolkning av hur föräldrar uppfattas av pedagoger som en tillgång för elevens lärande, (Erikson 2009s.9).

Britta vill stödja sitt barn och säger att man ska ”koppla skolarbetet till vardagslivet hemma, om vi bakar lite så kan jag dra in matte, så att hon förstår att hon kan använda sina kunskaper i vardagslivet så att det blir någon mening med det hon gör ”. I hennes syn på hur man tillägnar sig kunskap finns en likhet med Rousseaus syn på stöd från omgivningen där hon vill ge sitt barn rätt stöd för att själv kunna erövra sina kunskaper (Hartman 2006,s.187). Dessutom har Britta i likhet med Säljö ett sociokulturellt perspektiv på hur kunskap skapas där vi använder både våra fysiska och kognitiva möjligheter tillsammans med olika redskap för att utvecklas (Säljö 2000). Även Maj tog upp att ”mycket ligger på att man hemma visar ett intresse för och pratar med barnet om skolarbete och annat och att man också hjälper dem att hitta svar på sina uppgifter. Jag måste veta en hel del om läxan och jag kan känna att jag är jättedålig på typ...matte, hur ska jag då kunna hjälpa, det känns jättejobbigt”. Det uttalandet skulle kunna tolkas som att hon upplever det stressande då hon i sitt vidare uttalande ger uttryck för att hon ”inte har kunskap om hur man stöder sitt barn på bästa sätt eller var man kan söka svar på t.ex. läxuppgifter” och därigenom ge rätt stöd från omgivningen vilket Rousseau betraktade som det viktiga för att barnens egenskaper ska utvecklas och kunna tas tillvara i kunskapandet (Hartman 2006,s.187). Maj och Britta vill båda tillgodose barnens behov av stöd så att de själva ska kunna ta till sig den kunskap de behöver och utifrån deras uttalanden finns de som jag tolkar det till för sina barn och pratar med dem genom vardagssamtalet som Säljö menade var en viktig komponent för lärande (2000,s.47). I en jämförelse med Luthers syn på föräldrastöd skulle det utifrån de två informanternas uttalanden i detta stycke kunna betraktas som att föräldrars stöd idag likt då fortfarande finns i hemmet (Hartman, 2006, s.174).

En annan aspekt på föräldrarollen gav högskolestuderande Britta sin syn på då hon uttryckte sig så här: ”om man går tillbaka flera år, då hade mamman råd att vara hemma, idag är det så mycket barnen ska ha, föräldrarna ska ha, allt kostar. De flesta föräldrar jobbar heltid idag så någon tid för att hålla sig uppdaterad om barns skolarbete i hemmet finns inte”. Kopplat till klassbegreppet får det här uttalandet en annan innebörd än vad som var tänkt att belysa med det begreppet. Här handlar det om pengar och inte det sociala kapital t.ex. föräldrars utbildning som enligt Skolverkets rapport är en anledning till varför betygen hos elever

sjunker (Skolverket 2009,a). Det tar för det första fram en sida av problemet som belyser att det inte finns en självklarhet att utbildade föräldrar stöder sina barn mer än andra. Detta visar sig genom att man gjort andra val i livet, som till exempel att tillgodose familjemedlemmarnas materiella behov, vilket Britas uttalande ovan skulle kunna uppfattas som. För det andra är det tydligt att det också handlar om viljan från föräldrars håll att ge stöd och för det tredje att se det som viktigt. Betraktat utifrån de tre faktorer jag nämnt här är föräldrars utbildning då ingen garanti för ett ökat stöd åt elever. Högutbildade föräldrar behöver sammanfattningsvis alltså inte per automatik innebära ett starkare stöd för eleven trots att jag i min tolkning av klassbegreppet tog upp föräldrars utbildningskapital som viktigt för att de ska kunna stödja sina barn (Olesen, 2004).

En annan uppfattning om föräldrarollen kopplat till skolan beskrivs av Doris då hon säger att ”det är en stor skillnad på min roll som förälder nu mot när mina äldre barn var små, jag finns tillhands mer för att stötta barnen i deras utveckling men kunskapsuppdraget ligger ändå hos skolan.” Hon skiljer på utveckling och kunskap vilket kan ses som en likhet med Deweys betraktande av skolan som ett instrument som används i utvecklingen av individen och att kunskaperna ska finnas hos pedagogerna (Hartman 2007 m.fl.) .Vilket stämmer väl överens med Brittas inställning till skolan där hon vidare i intervjun säger att ”skolan ska vara ett redskap för att barn ska kunna utvecklas och tillägna sig kunskap, pedagogerna är utbildade för uppgiften och ska inte stå ansvariga för uppfostran de har sina mål att uppnå genom olika metoder”. Jag uppfattar informanternas syn på pedagogens roll stämmer väl överens med Deweys teorier när de uttalar sin inställning till skolans uppdrag genom att ställa krav på pedagogernas metodiska kunskaper (Hartman 2007 m.fl., s.17). I min studie framgår trots detta hur föräldrar betraktar sig själva och tar på sig rollen som den resurs som inte alltid finns i skolan. Doris påpekade att ”om 45 barn behöver hjälp så finns det ingen tid för lärare att ge den, barnen ska kunna nå målen med hjälp av oss som föräldrar”. Hon såg det som en självklarhet att hon skulle hjälpa till med skolarbetet samtidigt som hon gav uttryck för att inte räkna till vare sig tidsmässigt eller kunskapsmässigt, där min tolkning av hennes agerande kan betraktas som om hon ställer upp på det dolda kravet på föräldrar jag tog upp tidigare i min studie. Doris visar med sitt uttalande att hon är medveten om att man i skolan med de allt större klasserna får allt mindre tid för varje elev till att samtala och att stödet hemifrån blir allt viktigare (Skolverket 2009, a, s. 49).Även min tolkning av Vygotskijs påstående att vuxna kan hjälpa barn framåt genom sitt språkliga stöd, kan betraktas lägga ett dolt krav på föräldrar

då skolan med allt större klasser ger mindre tid för pedagoger att samtala med elever vilket leder till att stödet hemifrån blir viktigare (Säljö 2005, s.122).

5.2. Pedagogers syn på föräldramedverkan

Jag frågade pedagogerna hur de upplever att elevers kunskapande är beroende av föräldrars engagemang? En fråga som genom de svar informanterna gav visade sig hjälpte till att belysa pedagogers föreställningar om föräldrarollen idag. Britt sa att ”man räknar med att dom finns och hjälper till med t.ex. läxor vilket jag ser som en förstärkning i barns kunskapande”. Hennes inställning att föräldrar finns där och hjälper till kan möjligtvis betraktas som att huvudansvaret fortfarande vilar på hemmet som Lgr 80 föreskrev eftersom hon tar dem förgivet. Skolan ålades då att informera hemmen om hur de arbetade för att föräldrarna skulle kunna följa arbetet och även medverka (Lgr 80). Pedagogerna agerar genom sitt uttalande utifrån de rådande samhällsnormer om den traditionella kärnfamiljen, att gälla i skolan, om man tolkar ordet ”dom” som föräldrar, vilket jag gjort här. Tyvärr kom jag då inte på följdfrågan om hon delat med sig sin självklara inställning och konkret talat om för föräldrarna att hon räknade med deras engagemang och närvaro i hemmet, eller om Britt själv anser att hon utövar makt genom sitt handlande. Vad menar pedagoger när de säger att eleven kan be någon hemma hjälpa till? Min egen föreställning, om att det finns någon därhemma som kan och vill hjälpa till, känns oproffsig när jag nu utifrån min studie blivit medveten om hur förgivtagande min egen inställning varit till detta. Även pedagogerna Heidi gav som svar på min fråga om hon vet hur det ser ut hemma hos familjerna sa ”näee, men jag tar förgivet att det ser ut som det brukar hos de flesta, en mamma, pappa och eventuellt några syskon”.

Doris som är förälder, förstärker pedagogens inställning till föräldrar där hon gav uttryck för en likartad uppfattning som pedagogerna hade ”barnen ska kunna nå målen med hjälp av oss som föräldrar” vilket kan ses som att hon betraktar sig och andra föräldrar ha ett stort ansvar där de med sitt engagemang kan påverka barnen. Att de betraktas ha det understryks av Flising's uttalande att föräldrar ses som en kunskapsresurs i skolan och inte som en belastning vilket det gjordes tidigare (Flising m.fl. 1996). Hartman m.fl. (2007) som menar att samhället

använder skolan som sitt instrument för att utveckla individen skulle utifrån Doris inställning även kunna betrakta föräldrar som ett användbart instrument i skolan.

5.3. Föräldrar/vårdnadshavare

När man nu från regeringshåll skriver om att stöd hemifrån blivit allt viktigare (Skolverket, a, 2009, s.49) är det av intresse att fundera över vad hemmet och familjen står för. Det finns utifrån de uttalanden jag tog upp i det tidigare stycket, ett förgivettagande från skolans håll av hur det ser ut hemma, vilka som kan tänkas finnas där och som står till förfogande för en elev i dennes t.ex. läxläsning. Det kan vara relevant att fundera över detta då det idag finns många olika grupper som man kan avse när man talar om hemmet och familjen där en kärnfamilj är en definition i vilken hustru, man och barn räknas in men där många familjer idag är ombildade (Flising m.fl. 1996, s. 27). När man pekar på att hemmet/föräldrar fått en ökad betydelse är det intressant att veta vilken betydelse de tillskrivs i dokument som rör skolan och vem eller vilka man avser. Det skrivs att man ska klargöra för *föräldrar* vilka mål och krav utbildningen har och vilka skyldigheter och rättigheter *vårdnadshavare* har (Lpo 94, s.6). Talar man om hemmet eller föräldrarna kan det tolkas att gälla andra vuxna som finns runt eleven och som inte är vårdnadshavare. Eftersom skollagen, som ligger till grund för våra styrdokument, är något som vi alla juridiskt måste efterleva blir det viktigt att rätt person avses i dokument och annat som kan röra sig inom lagtexten för skolan därav använder man sig av de olika begreppen föräldrar/vårdnadshavare¹. Detta blir spännande när man betraktar ordvalet i skolan där man talar om hemmet och föräldrarna. Kan önskemål om stöd och samarbete med hemmet betraktas som mindre bindande än om ordet vårdnadshavare, som är juridiskt bindande, skulle ha använts i samma mening? Frågan får bli obesvarad.

¹ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/82/90/322ec0b0.pdf>

5.4. Föräldrars roll i det vardagliga kunskapandet

Till stor del efterfrågar man idag inom skolan och samhället en annan typ av kunskap än vad man gjorde i bondesamhället (Hartman 2006, s.18). Vilken jag betraktar som mer teoretisk än tidigare då det var nödvändigt att klara av alla praktiska göromål som skulle utföras i ett hem eller på en gård. Detta påstående kan dock ifrågasättas och diskuteras utifrån Stinas påpekande om att hon ”upplever andelen elever som inte tycker att skolan är viktig ökat då några av hennes elever har inställningen att de inte behöver kämpa så mycket i skolan eftersom de ändå ska ta över pappas firma, vilken de i praktiken lär sig hantera med stöd från föräldrar och inte genom att sitta i skolbänken och studera.” Med elevernas inställning till kunskapandet utifrån detta citat blir Vygotskijs kunskapssyn tydlig och relevant i sammanhanget eftersom han menade att utveckling sker i vardagliga sammanhang (Säljö 2005,s.122). Där kunskapsinläringen utgår från elevers egna erfarenheter i deras sociala liv vilket Dewey också förespråkade (Hartman m.fl. 2007,s.50). Med Stinas uttalande som bakgrund kan det tolkas som att eleverna upplever att det i hemmet finns stöd från föräldrars sida för deras kunskapsutveckling där något dolt maktbegrepp om att föräldrar bör hjälpa till inte kan belysas då jag tolkar det som att stödet från föräldrar finns till vardags . Tänkvärt är att detta föräldrastöd från samhällets håll inte kan mätas i mål att sträva mot eller att uppnå i någon läroplan och ges därmed ingen uppmärksamhet eller giltighet inom skolans värld. Detta trots att läroplanen idag som baserat reformerna på John Deweys utvidgade kunskapssyn där reflektion, erfarenhet och självverksamhet har en starkare roll än vad jag funnit i andra synsätt på kunskap. Där han menar att man i kunskapsprocessen måste ta hänsyn till vilka bildningsbehov varje enskild elev har för att uppnå målet med sitt liv. Målet som enligt Dewey skulle vara den reflekterande handlingsmänniskan som vänder sig mot meningsfulla uppgifter av praktiska slag (Sundgren,2003). Elevers syn på sitt bildningsbehov blir i det här sammanhanget då kopplat till föräldrars engagemang i sina barns utveckling. Och därmed kan syftet med den här studien att belysa föreställningen om föräldrarollen betraktas som oförändrad ställd mot Luthers syn på föräldrars undervisningsplikt i hemmet det vill säga, att den lever kvar än idag (Hartman, 2006).

Värt att notera i sammanhanget är synen som elever har på skolans roll för kunskapande . Skolans stöd skulle kunna betraktas vara mindre viktig än föräldrars stöd vilket eleverna ger uttryck för enligt Stinas uttalande. Samhället förändras hela tiden och då även synen på typ

av kunskap vilken kan tolkas återgå till den kunskap som en gång ansågs viktig för individen och familjens överlevnad (Hartman 2006). Med den skillnaden att det är en annan typ av kunskap som efterfrågas idag. En likhet kan ses i Rousseaus syn på kunskap och hur man tillägnar sig den ,den lever kvar i dagens utbildningssystem t.ex. i texten om mål att sträva mot (Lpo 94, s.11). Där man har en tro på individens förmåga att själv inhämta den kunskap den anses behöva för sin och samhällets framtid (Hartman 2006, s.186). Eleverna talade tydligt om vad de ansåg vara viktigt för dem och betraktat ur ett sociokulturellt perspektiv använde de tillsammans med föräldrarna sig av vardagssamtalet som Säljö betraktar som den viktigaste komponenten i kunskapandet (Säljö 2000). Föräldrarna får då en framträdande roll utifrån elevernas perspektiv. Eftersom eleverna tar upp ”pappas firma” i sina uttalanden och inte nämner kvinnan vilket kan tolkas som att hennes plats idag inte hör hemma i näringslivet likt Ellen Keys inställning på sin tid (Hartman, 2006).

5.5. Utbildningsnivå

Därmed kommer jag fram till ännu en fråga som genom de svar den genererade visade sig vara relevant för att kunna besvara syftet med min studie, att synliggöra föreställningar om föräldrarollen idag i relation till skolan. Min fråga löd: Vilken innebörd har påståendet att alla barn får en likvärdig utbildning som står att läsa i Lpo 94, s.6? Karla säger att ”en likvärdig utbildning gäller bara den utbildning elever får i skolan eftersom man inte vet vad som sker i hemmen. Är föräldrarna tillräckligt utbildade för att kunna hjälpa sina barn med skolarbetet? ” Hon säger dessutom att ”förutsättningarna är desamma för alla elever. Alla får samma information, samma uppgifter och samma möjligheter att lära in. Men beroende på elevens egen roll i ansvarstagandet över sin utbildning kan resultatet slå olika. Föräldrarnas roll blir viktig först då eleven behöver stöd från dem, ett stöd som kan vara avgörande för elevens utveckling och lärande. Jag anser därför att dialogen bör hållas levande mellan skola och föräldrar för att hjälpa eleverna.” Hon tar upp dialogen som ett viktigt redskap likt läraren Nabila Alfakir som har en uppfattning att föräldrar har stor betydelse för elevers utveckling vilket hon tar upp i sin bok *Skapa dialog med föräldrarna-integration i praktiken* som i första hand tar belyser integrationsproblematik, vilket inte är relevant i den här studien, men ändå intressant då huvudinnehållet i hennes bok handlar om föräldrars betydelse i skolan. Hon

menar att både barn och lärare behöver stöd från föräldrar för att det arbete som utförs i skolan ska bli bra (Brandenby, 2005). Förutsättningarna för att få en likvärdig hjälp tolkar jag då kan bli olika för olika individer beroende på föräldrars olika bakgrund då vi alla bär på våra egna erfarenheter och värderingar vilka formats och omformas utifrån det samhälle vi verkar och verkar i under olika tider och kulturer (Säljö, 2000, s.11). Det är självklart för en del föräldrar men inte för alla att de har en stor roll i sina barns skapande av kunskap som utifrån ett sociokulturellt perspektiv ständigt pågår, inte minst i hemmet (Säljö 2000). Heidis åsikt är att ”Alla får samma utbildning men möjligheterna är olika, speciallärare hjälper till och även hemmet, man skriver under åtgärdsprogram om extra hjälp behövs”. Hon ser inte direkt till föräldrarollen utan ställer eleven i fokus då hon säger att det undervisningsmässiga utbudet eleven får är detsamma för alla men att elevens egna förutsättningar är olika. Föräldrars roll för elevers kunskapande var utifrån Lgr 80 lika otydligt formulerad då som den är idag då man i det dokumentet kan läsa att föräldrar enligt detta styrdokument var de som bar det huvudsakliga ansvaret över barnens fostran och vård och att huvudansvaret vilade på hemmet (Lgr 80, s.17). Vad betydde det egentligen? Om hemmet, som texten i stycket belyste har huvudansvaret för påverkan och fostran där skolan har som roll att komplettera hemmet. Då får innebörden av fostran en annan mening i det dokumentet än i Lgr 62 där man uttryckligen menade att kunskapandet kommer med skolans fostran.

5.6. Förtydligande av föräldrars roll

I det kommande reformarbetet runt läroplanerna som regeringen nu arbetar med ligger ett förslag där man genom att ge tydligare kunskaps- och målkrav har en ambition om att fler elever ska kunna nå de kunskapsmål skolan förväntar sig (prop. 2008/09:87)². Men när man läser propositionen finns inget skrivet om hur man når målen mer än att elevers kunskaper ska utvärderas och följas upp. Jag har en förståelse för att man inte kan gå in i detaljer i propositioner men när nu skolverket kommit med sitt pressmeddelande (Skolverket,2009, b.) där vikten av stödet från hemmet fått ökad betydelse kunde det vara aktuellt att man också tar upp det i den bakgrundsinformation regeringen har i sitt förslag för förbättringar i skolan.Då elever som enligt skolverkets rapport om vad som påverkar resultaten i svensk grundskola

² <http://www.regeringen.se/sb/d/11262/a/117219>

(Skolverkat, 2009, a.) inte når uppsatta mål behöver mer styrning och stöd tolkar jag skollagsberedningens förslag som en möjlighet för skolan att utöka det stödet genom att skriva in där vilken roll föräldrar förväntas ta. Ett förslag om hur formen för ett samarbete mellan hemmet och skolan skulle kunna se ut i framtiden vilket kan bidra till att oklarheter som dem i tidigare stycke, om vem eller vilka som är ansvariga för att elever får det stöd de behöver både hemma och i skolan, kunna rätas ut. Min uppfattning är att Skolverkets rapport (2009,a) nämner föräldrar som den bidragande orsaken till sjunkande betyg så ofta i texten att man kan skapa dåligt samvete hos föräldrar, både hos dem som inte förstod att de skulle stötta men även hos dem som inte hade kunskapen att kunna hjälpa till. Ett dåligt samvete som jag uppfattar att Maj har, vilket kan beläggas med hennes uttalande där hon påpekar att ”jag stöttar mitt barn när jag märker att han vill ha stöttning men om det är tillräckligt det vet jag inte. Men jag har funderat över vad jag gjort när jag hörde om det där resultatet på nyheterna”.

Det kan tolkas som att Maj inte är klar över vad som förväntas av henne och för att undvika detta kunde man göra föräldrarollen tydligare i förhållande till skolan. Då skulle ett tänkbart alternativ för att försöka komma åt eventuella ojämnheter kunna vara någon form av lagstiftning där föräldrars roll tydliggörs mer. Och därmed utöva den påtryckning man trots allt kan göra med en lagstiftning för att komma åt en förändring i samhället (Engelstad 2006). Och inte som idag genom läroplanstexter och andra styrdokument vädja till föräldrars moraliska tänk att de bör hjälpa till i den mån de har tid. I synnerhet då det inte i klartext någonstans framgår föräldrars avgörande roll för elevens betyg.

Detta skulle praktiskt kunna göras genom att rektor genom ledning och ansvar styr och beslutar runt formerna för ett samarbete mellan skola och hem och synliggör föräldrars viktiga roll. Därmed skulle det som jag betraktar som ”dold maktutövning” försvinna och den roll som föräldrar har kopplat till elevers skolarbete bli synlig.

5.7. Sammanfattning

Syftet med den här studien var att synliggöra föreställningar om en eventuell förändrad föräldraroll i relation till skolan över tid. Hur pedagoger och föräldrars syn på föräldraroll och stöd tolkats tidigare och tolkas idag? Genom att ställa frågor som indirekt gav information om hur informanterna tänkte runt det aktuella ämnet kom jag fram till ett resultat som visade att samtliga föräldrar upplever att de idag har ett utökat och förändrat ansvar när det gäller deras egna barns kunskapsutveckling. Att det förhåller sig så är något som de uttryckte att de förstått tidigare och att den medvetenheten förstärkts nu när skolverket kommit ut med en rapport som belyser detta. Några tyckte att det kändes oroande och upplevde en brist i både kompetens och tid för att kunna leva upp till och ta det ökade ansvaret som de upplevde att de förväntades ta. Ytterligare ett resultat som framkom i min studie var att föräldrars höga utbildningsnivå med automatik inte innebar att elever fick ett starkare stöd än elever till föräldrar med låg utbildningsnivå utan föräldrars upplevelse av sin otydliga roll som kunde vara avgörande. Det framkom t.ex. i Majs uttalande när hon påpekar att hon tycker det är jobbigt att inte veta hur hon ska hjälpa sitt barn när hon vet att hon bör göra det. Det framkom även ett kritiskt tänkande runt föräldrarollen då en informant betonade att skolan kräver föräldrars engagemang och ifrågasatte skolan med det uppdrag som ålagts dem ifall det inte var deras uppdrag som därmed ålades henne.

5.8. Slutsats

Som svar på de frågor jag ställt för att belysa syftet med min studie ansåg föräldrar att de upplever ett ökat ansvar och ser sig själva som ett redskap för skolan, en roll som det upplever har fått större betydelse med åren. De flesta ansåg att de utgör det stöd deras barn behöver i skolarbetet då pedagoger ber om det trots den tidsbrist de lider av och trots sina kompetensbrister. Föräldrar efterlyser en tydlighet från skolans håll när det gäller vilket stöd de förväntas vara, en tydligare ansvarsroll för ett uppdrag som en av dem anser att skolan egentligen ska utföra.

5.9. Vidare forskning

Att föräldrar har viljan att vara ett stöd för sina barn i deras kunskapande visar min studie samtidigt som den också visar att det finns en osäkerhet om vad som egentligen förväntas av dem. Därför skulle det vara intressant att genom kontakter med berörda myndigheter, i det här fallet regeringen genom Skolverket, söka svar på hur de tänker runt föräldrarollen i framtiden. En intressant aspekt blir då att ta reda på om den kan komma att bli mer synlig och tydlig i de dokument som rör skolan. Och framförallt skulle kraven på skolan och föräldrarna, vem som har ansvar för vad när det gäller barns kunskapsutveckling kunna ifrågasättas och tydliggöras.

6. Litteraturförteckning

Bra Böckers lexikon (1998) Band 18, Tredje, omarbetade, aktualiserade och utökade upplagan. Bra Böcker. Höganäs.

Brandenby, Unni (2005) ”Verklig dialog kräver jämställdhet” I: *Pedagogiska magasinet nr 3/2005*, (s.97) läst 090930

Dysthe Olga och Igland Marianne I: Dysthe, Olga (red.) (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Studentlitteratur. Lund.

Engelstad Fredrik (2006), *Vad är makt*. Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm.

Erikson, Lars (2009). *Lärares kontakter och samverkan med föräldrar*. Örebro universitet. Grafisk form: AD Design

Flising, Lisbeth Fredriksson, Gunilla Lund, Kjell (1996). *Föräldrakontakt- En bok om att skapa, behålla och utveckla ett gott föräldrasamarbete: en handbok*. Informationsförlaget och författarna. Stockholm.

Giddens Anthony (2003) *Sociologi*. Tredje omarbetade upplagan. Studentlitteratur. Lund

Hartman Sven (2006) *Det pedagogiska kulturarvet. Traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria*. Natur och kultur. Stockholm.

Hartman Sven, Lundgren Ulf P och Hertman Ros Marie (2007) fjärde utgåvan, *Individ, skola och samhälle*. Utbildningsfilosofiska texter urval inledning och kommentarer av (antologi) Natur och kultur. Stockholm.

Kullberg Birgitta (2004) *Etnografi i klassrummet*. Studentlitteratur. Lund.

Kvale Steinar & Brinkman Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Studentlitteratur. Lund.

Larsen Ann Kristin (2007) *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Gleerups. Malmö.

Mathiasson, Leif (2005) Den mångtydiga demokratin. I: *Pedagogiska magasinet nr 3/2005*, (s.48-52) läst 090930

Olesen, Gytz Søren (2004) Pierre Bourdieu. I: Olesen, Gyts Søren och Pedersen, Møller Peter (2004) *PEDAGOGIK I ETT SOCIOLOGISKT PERSPEKTIV*. Studentlitteratur. Lund.

Skolverket (2009) a. *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer Sammanfattande analys*. Fritzes kundservice. Finns att hämta som elektronisk version: ISBN: 978-91-85545-66-7 **Länkadress:**
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2258>

Skolverket (2009), b. *Orsaker till försämrade skolresultat kartlagda: social bakgrund har fått större betydelse*. Hämtat 28 september, 2009 från
<http://www.skolverket.se/sb/d/2573/a/17272;jsessionid=719DA69915BB663C80C5E>

Skolverket (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94*. Länkadress:[http:// www.skolverket.se](http://www.skolverket.se)

Skolöverstyrelsen (1980). Lgr 80. *Läroplan för grundskolan Allmän del, mål och riktlinjer, timplaner, kursplaner*. Liber. Stockholm.

Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*. Norstedts Akademiska Förlag. Stockholm.

Stukåt, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur. Lund.

Sundgren, Gunnar (2005). John Dewey-reformpedagog för vår tid. I: Forsell, Anna (red.). *Boken om pedagogerna*. Liber. Stockholm.

Svingby Gunilla (1978) *Läroplaner som styrmedel för svensk obligatorisk skola. Teoretisk analys och ett empiriskt bidrag.* ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS. Göteborg.

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv.* Prisma. Stockholm

Säljö, Roger (2005). L. S. Vygotskij - forskare, pedagog och visionär. I: Forsell Anna (red.), *Boken om pedagogerna.* Liber. Stockholm.

Thomassen Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis.* Introduktion i vetenskapsfilosofi. Gleerups. Danmark.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* ISBN: 91-7307-008-4

...

7. Bilagor

7.1. Intervjuguide

Informantens bakgrund

- ålder
- man/ kvinna
- yrke/utbildning

Frågor

- Hur upplever du att barns kunskapande är beroende av föräldrars engagemang?
- Vem har ansvaret för barns kunskapsutveckling?
- Vilken innebörd har påståendet att alla barn får en likvärdig utbildning för dig ?
- På vilket sätt känner du dig delaktig i ditt barns kunskapsinläring?
- Vilket stöd och vilken information upplever du att du får från skolan när det gäller ditt barns kunskapsinläring?
- Upplever du att föräldrars engagemang är avgörande för att en elev ska nå bra resultat?
- Vet du vilka krav det ställs på dig från skolans håll?
- Är det ett gemensamt problem att elever inte når målen eller är det ett skolproblem?
- Syns det i kvalitetsredovisningar från skolan och kommunen att skolan vill ha ett samarbete med hemmen? Tas det upp och dokumenteras i dessa dokument?